

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Pana mgr Andrzeja Woźniaka

pt : „Praca w procesie resocjalizacyjnym osób pozbawionych wolności w polskich jednostkach penitencjarnych”, opracowanej pod kierunkiem naukowym ks. dr hab. Kazimierza Pierzchały.

Przedmiotowa recenzja rozprawy doktorskiej zawiera szczegółowo uzasadnioną ocenę spełnienia warunków określonych w przepisach ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity z 2023 roku poz. 742).

Mając na względzie powyższe w recenzji poddano analizie przygotowaną rozprawę doktorską podejmując próby uzyskania odpowiedzi na postawione pytania:

- czy praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- czy wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej,
- czy pozwala na sformułowanie wniosku o umiejętności tworzenia i weryfikowania założonych tez a także ich weryfikacji i dociekania naukowego.

1. UWAGI OGÓLNE

Rozprawa została zrecenzowana na podstawie pisma Dyrektora Instytutu Pedagogiki KUL z dnia 13.11.2023 , informującego o uchwale Rady Instytutu Dyscypliny Pedagogika KUL z dnia 25.10.2023 o powołaniu na recenzenta.

Rozprawa doktorska zatytułowana: „**Praca w procesie resocjalizacyjnym osób pozbawionych wolności w polskich jednostkach penitencjarnych**”, składa się z pięciu rozdziałów, które poprzedza spis treści i wstęp. Dysertację zamyka zakończenie, bibliografia,

streszczenie, spis tabel i wykresów oraz aneks w którym znalazł się: kwestionariusz ankiety przygotowany na potrzeby rozprawy.

Całość rozprawy zawiera 373 strony. Recenzowana dysertacja prezentuje autorskie i nowatorskie wyniki badań, co wpływa pozytywnie na ogólną ocenę.

2. ZASADNOŚĆ PODJĘCIA BADAŃ

Już tytuł rozprawy wskazuje na niezwykle ważne dla prawidłowego funkcjonowania człowieka zjawisko jakim jest praca. Autor we wstępie pisze, że „Pracy człowieka nie można oddzielić od jego codziennego życia. Należy ona do podstawowych obowiązków i praw społeczeństwa. Jest aktywnością wyróżniającą człowieka od innych istnień, wykazujących rozumność i celowość działań. W końcu praca jest powołaniem i dobrem każdego. Wiąże się z nią określony trud. Jest uważana za konieczność, postrzegana jako wartość i godność.” (s.7)

Ów cytat jednoznacznie wskazuje na rolę i znaczenie pracy w życiu każdego człowieka, bo jak autor zacytował za Janem Pawłem II „ ...praca jest dobrem człowieka- dobrem jego człowieczeństwa- przez pracę bowiem człowiek (...)urzeczywistnia siebie jako człowiek, a także poniekąd bardziej staje się człowiekiem.” (LE9).

Człowiek aktywny, poprawnie funkcjonujący pracuje, by móc się rozwijać i realizować siebie jako istota społeczna. Praca potrzebna jest jemu do życia, do właściwego współistnienia z innymi. Należy jednak zadać sobie pytanie jaką rolę ma praca dla osób będących w procesie resocjalizacji, osób pozbawionych wolności. Tą niezwykle ważną kwestię poruszył autor rozprawy wskazując na wyjątkowość sytuacji i szczególną jej specyfikę.

Dla osób pozbawionych wolności podejmujących trud powrotu do społeczeństwa praca jest czymś szczególnym, co może pomóc i uczynić ów powrót łatwiejszym i możliwym.

Autor rozprawy zwraca uwagę na wielość aspektów wynikających z doświadczania pracy i jej wykonywania. „Człowiek w pracy”- to przecież człowiek doświadczający wyzwań, trudności, ale także zmuszony do obowiązkowości, radzenia sobie z porażkami i sukcesami. Jednostka w procesie pracy uczy się radzenia sobie ze stresem, wyzwaniem czy przezwyciężaniem własnych ograniczeń. Buduje siebie w relacji z samym sobą i innymi. Poznaje swoje słabe i mocne strony. Dla osób o których pisze doktorant, te wartości mają zwielokrotnione znaczenie, gdyż często są pierwszych lub jednym z niewielu obszarów w których ów człowiek się buduje i doświadcza szeregu interakcji opartych na dążeniu i uzyskiwaniu wyników aktywności w sposób uznany społecznie. Praca, to także kontekst

ekonomiczny dający szansę na inne, lepsze jutro, na inne pokierowanie własnym życiem i możliwość wzięcia za siebie odpowiedzialności. Praca to wreszcie fundament do budowania wartości pracy jako takiej, pracy widzianej jako element jestestwa człowieka.

Jestem przekonana, że takie ujęcie tematu i dostrzeżenie istniejącego problemu zasługuje na podjęcie nad nim badań i wypracowanie rekomendacji czego podjął się doktorant.

Niewątpliwie badania nad tą grupą zasługują na uwagę, gdyż od stworzenia właściwych warunków do zaistnienia skutecznego procesu resocjalizacji wśród osób pozbawionych wolności zależy ich powrotność do społeczeństwa i właściwe funkcjonowanie.

Tak ujęta tematyka przez doktoranta jest niewątpliwie istotna z uwagi na planowanie działań pod kątem tworzenia właściwych warunków do pracy, budowania przestrzeni umożliwiającej lepsze radzenie sobie ze stresem.

Doktorant w sposób dostateczny odniosła się w zaprezentowanej analizie wyników badań do założonych obszarów badawczych.

3. OCENA MERYTORYCZNA I METODOLOGICZNA ROZPRAWY

Oceniam, że przedmiotowa praca doktorska mieści się w zakresie postawionych wymagań formalnych. Doktorant właściwie wyselekcjonował i wykorzystał zagadnienie związane z badanym zagadnieniem i wykorzystał w recenzowanej rozprawie.

Dysertacja Pana mgr Andrzeja Woźniaka jest rezultatem badań w odniesieniu do postawionych celów badań, którymi były (s. 182) :

„Zasadniczym celem badań jest poznanie możliwości stosowania pracy w procesie resocjalizacyjnym skazanych. „

Wśród celów szczegółowych doktorant wymienił (s.183) :

„ Cel teoretyczny – wypracowanie teoretycznych modeli zastosowania pracy w resocjalizacji osób pozbawionych wolności w ujęciu interpersonalnym.

Cel poznawczy – poznanie podstawowych prawidłowości związanych ze stosowaniem pracy w resocjalizacji osób pozbawionych wolności.

Cel praktyczny – ocena faktycznej efektywności resocjalizacji przez pracę, widziana przez skazanych, m. in. W kontekście programu „ Praca dla więźniów” oraz stworzenie autorskiego modelu implikacji pedagogicznych, wynikających z badań własnych, a dotyczących pracy skazanych wykorzystywanej w resocjalizacji. Jest to model praktycznego dochodzenia jednostki do pełnienia ról społecznych. „

W dalszej kolejności Doktorant sformułował problemy i hipotezy badawcze, na które szukano potwierdzenia (s.183).

Problem główny

Jakie spodziewane są efekty zastosowania pracy w procesie resocjalizowania skazanych w warunkach polskiego systemu izolacyjno- dyscyplinarnego.

Doktorant w przygotowanej metodologii badań własnych przedstawił 11 problemów szczegółowych. Są to :

- 1.Określenie stopnia satysfakcji z pracy u skazanego
- 2.Zbadanie znaczenia wychowawczego pracy dla więźnia
3. Potwierdzenie pracy skazanego jako ważnego źródła dochodu.
4. Wykazanie znaczenia pracy skazanego na poprawę jego zdrowia psychicznego.
- 5.Wskazanie pracy skazanego likwidującej negatywne skutki pobytu w izolacji.
6. Zbadanie wpływu pracy skazanych na likwidację postaw dewiacyjnych uczestników.
7. Ukazanie ekonomicznej funkcji pracy dla skazanych.
8. Zbadanie opłacalności pracy skazanych w ujęciu społecznym.
9. Pokazanie wpływu pracy skazanych na wizerunek więźnia.
10. Zbadanie wpływu pracy na tożsamość więźnia.
- 11.Potwierdzenie powiązania pracy skazanego z wywołaniem pozytywnych zmian.

W rozprawie postawiono hipotezę główną i 11 hipotez szczegółowych. Hipoteza główna brzmi:

Zakłada się że praca osadzonych przynosi wiele korzyści.

Wspomniane 11 hipotez szczegółowych dopełniają całości przywołanym wcześniej problemom szczegółowym stanowiąc swoistą przewidywaną odpowiedź.

Cała dysertacja składa się ze streszczenia, pięciu rozdziałów merytorycznych oraz zakończenia.

Pierwszy rozdział poświęcono pracy jako kategorii historycznych poszukiwań i doświadczeń wybranych filozofów, humanistów i pedagogów. Doktorant poddał wnikliwej analizie literaturę przedmiotu. Przybliżył myśl prekursora światowej filozofii pracy Georga Wilhelma Friedricha Hegla. Scharakteryzował zjawisko pracy w zakładach karnych, specyfikę i problemy. Wspominał o solidaryzmie społecznym będącym wartością wspólnotową w procesie świadczenia pracy przez osadzonych.

Rozdział drugi poświęcony został zjawisku pracy w perspektywie antropologicznej. Autor opisał wnikliwie współczesne teorie motywacji z ukierunkowaniem na model Abrahama Maslowa. Doktorant zwrócił także uwagę na wymiary psychologiczne, socjologiczne, i ekonomiczne pracy osadzonych.

W kolejnym trzecim rozdziale doktorant opisał pracę więźniów we współczesnej resocjalizacji. Scharakteryzowane zostały międzynarodowe standardy prawne w zakresie pracy więźniów, a także poddano analizie systemy zatrudniania skazanych w innych krajach. Szeroko zostało opisane zatrudnienie skazanych w polskich jednostkach penitencjarnych.

Rozdział czwarty zawiera metodologię badań własnych. Doktorant opisał w nim zastosowane metody badawcze uzasadniając swój wybór. Określił czas i miejsce przeprowadzonych badań oraz grupę badawczą. Zaprezentował opis zastosowanych metod.

(...) W badaniach zastosowano technikę sondażu (kwestionariusz ankiety i wywiadu) opinie przełożonych, opiekunów dowództwa więzienia. W badaniach zastosowany został własny kwestionariusz ankiety składający się z 16 pytań. (s. 190)

Metoda indywidualnych przypadków - w odniesieniu do której doktorant twierdzi, że – „ (...) stosowanie metody indywidualnych przypadków jest jedynie uzupełnieniem i pogłębieniem jakościowej analizy otrzymanych wyników metodą sondażu diagnostycznego”.

Rozdział piąty to wyniki badań własnych, gdzie doktorant opisał szczegółowo badane korelacje, dokonał analiz i wyciągnął wnioski. Zastosował w pracy konieczne pożądane i właściwe metody badań .

Pracę wieńczy podsumowanie i wnioski z badań. Doktorant, co szczególnie istotne dokonał skatalogowania odpowiedzi a także pogrupowania tychże np. przy drugim pytaniu dzieląc na głosy skazanych „za” i „przeciw” gdzie badani skazani mieli odnieść się do pracy , oczekiwań w tym zakresie, możliwości, a także do wad systemu. Doktorant wyodrębnił także grupę stwierdzeń, które zatytułowano jako propozycje skazanych do „ przemyślenia” . Uzyskane odpowiedzi stanowią niezwykle cenny materiał, do dalszych rozważań.

Niezwykle ciekawe są opisy dotyczące programu „ praca dla więźniów” skatalogowane z podziałem na poszczególne zakłady i areszty śledcze.

Pracę wieńczą synteza i wnioski pedagogiczne działań związanych z wykonywaną pracą w polskim systemie penitencjarnym.

Praca koncentruje się na ważnym z punktu pedagogicznego i społecznego zagadnieniu, które winno być objęte szczególnym zainteresowaniem. Pomoc w powrotności do społecznie akceptowanego funkcjonowania przez człowieka pozbawionego wolności poprzez pracę jest cenna i ważna. Praca pisana pod opieką promotora, który środowisko osadzonych wielokrotnie czynił obiektem swojego zainteresowania naukowego zapewne nie pozostaje bez wpływu dla wyboru tematyki, a wręcz przeciwnie czyni je bardziej dociekliwymi. Praca doktoranta, w moim przekonaniu jest ciekawym opracowaniem wzbogaconym o badania własne. Niewątpliwie uzyskane wyniki mogą posłużyć do budowania właściwej przestrzeni dla osób skazanych.

Całość pracy pozwala na sformułowanie wniosku o dojrzałym ujęciu tematu, jego kompleksowym zgałdaniu i wyciągnięciu adekwatnych wniosków oraz rekomendacji na przyszłość w zakresie systemowych rozwiązań.

W kontekście oceny merytorycznej należy podkreślić, że zawarte w pracy treści mają dużą wartość użyteczną zarówno w obszarze wspomnianej pedagogiki ale także psychologii. Merytorycznie dysertacja tworzy podstawy do dalszych analiz nad podjętymi problemami.

Co prawda dysertacja zawiera drobne uchybienia, jednak nie mają one istotnego wpływu na zaprezentowane treści. Wartość merytoryczną pracy podnoszą liczne zobrazowania sporządzone w postaci schematów i tabel. Na podkreślenie zasługuje również solidna bibliografia.

W mojej ocenie, recenzowana dysertacja jest materiałem poznawczym, uporządkowanym i uzasadnionym, stanowiącym niewątpliwie znaczącą wartość poznawczą. Zawarte w niej wyniki badań naukowych są bardzo interesujące i powinny stanowić cenne źródło wiedzy w odniesieniu do problematyki zawartej w temacie rozprawy. Rozprawa może być także pomocna w dalszym ulepszaniu systemu służącego obszarowi aktywności osadzonych i wrażania ich w system pracy.

4. OCENA KONSTRUKCJI PRACY

Dokonując oceny konstrukcji pracy, należy zauważyć, że przyjęta struktura pracy umożliwiła przeprowadzenie wywodu, zgodnie z którym możliwa była odpowiedź na postawione pytania badawcze. Praca zawiera wstęp w postaci streszczenia, który wprowadził do zagadnień podejmowanej tematyki, wskazując jednocześnie na zasadność poruszanego tematu. Kolejno po sobie następujące rozdziały zakreślały tematykę opierając się na solidnej literaturze przedmiotu. Bardzo istotne i wartościowe było umiejscowienie omawianej i badanej tematyki w literaturze polskiej i międzynarodowej. Niewątpliwie najcenniejszą częścią rozprawy są badania przeprowadzone wśród osadzonych. Niewątpliwie tego rodzaju badania pozwolą w przyszłości na lepsze dostosowanie metod pracy do istniejących wyzwań.

5. UWAGI KOŃCOWE

Pracę oceniam pozytywnie. Przeprowadzone badania i przedstawione wnioski mają charakter autorski i nowatorski.

Pan mgr Andrzej Woźniak podjął się ważnego i trudnego zadania a mianowicie dokonania diagnozy zjawiska pracy w procesie resocjalizacyjnym osób pozbawionych wolności. Niewątpliwie należałoby w przyszłości rozważyć rozszerzenie badań, by na podstawie uzyskanych wyników móc postulować wspomniane systemowe rozwiązania.

6. KONKLUZJA

W konkluzji należy podkreślić, że Doktorant wywiązał się z postawionych przed sobą zadań, natomiast w zakresie formalnych wytycznych kierujących pracą recenzenta Oceniam, że:

- Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- Doktorantka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej,
- rozprawa uwiarygadnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Mając na względzie powyższe oceniam, że rozprawa jest samodzielną i oryginalną pracą naukową. Stwierdzam, że przedstawiona rozprawa odpowiada warunkom określonym w przepisach ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity z 2023 roku poz. 742).

Jako recenzent proszę Wysoką Radę Instytutu Dyscypliny Pedagogika KUL o przyjęcie dysertacji Pana mgr Andrzeja Woźniaka na temat: **„Praca w procesie resocjalizacyjnym osób pozbawionych wolności w polskich jednostkach penitencjarnych”**, do dalszego procedowania i proszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

